

Сложно съчинено изречение

10.12.2019, 12:24 ч.

СЛОЖНО СЪЧИНЕНО ИЗРЕЧЕНИЕ

Просто изречение е изречение, в което има едно сказуемо. *Сложно изречение* е изречение, в което има две или повече сказуеми. Сложното изречение се състои от две или повече прости изречения.

Броят на простите изречения в едно сложно изречение се определя от *броя на сказуемите* – колкото са сказуемите, толкова са простите изречения.

Съюзите са неизменяеми части на речта, които може да свързват:

- части на простото изречение;
- прости изречения в състава на сложното изречение.

Според функцията, която имат, съюзите се делят на **съчинителни** и **подчинителни**.

В простото изречение съчинителните съюзи се употребяват, *за да свържат* **еднородни части** – еднородни подлози, еднородни допълнения, еднородни обстоятелствени пояснения или еднородни определения.

Съчинителна връзка е връзката между елементи, изграждащи изречението, които са равнопоставени:

- еднородни части;
- прости изречения в състава на сложно изречение.

Съчинителната връзка може да се осъществи:

- чрез съчинителни съюзи;
- безсъюзно.

*Сложно изречение, в което отделните съставящи прости изречения са свързани чрез съчинителна връзка, е **сложно съчинено изречение**.*

Изреченията в състава на сложното съчинено изречение са:

- *относително самостоятелни* – могат да се употребяват и като отделни прости изречения;
- *независими помежду си* – никое от тях не пояснява част от друго;
- *смислово и граматично равностойни*.

Сравнете:

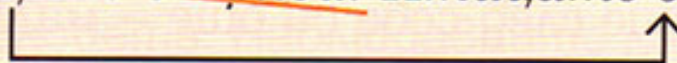
1) *Слънцето изгря, птиците запяха.*

= *Слънцето изгря. Птиците запяха.*

Двете изречения могат да съществуват самостоятелно и са независими помежду си.

2) *Когато слънцето изгрява, птиците запяват.*

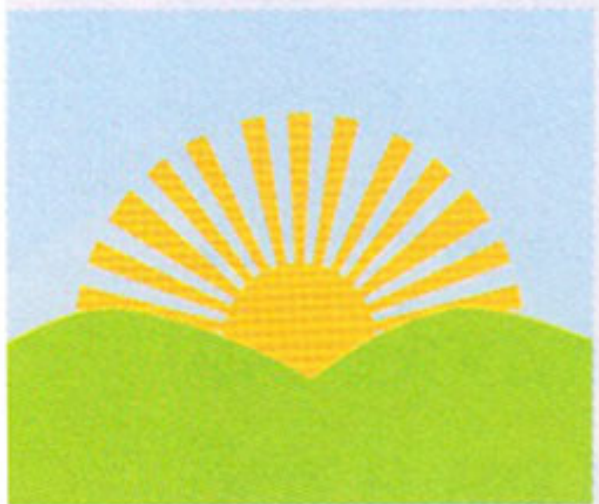
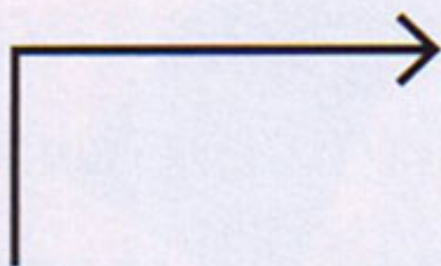
~~*Когато слънцето изгрява. Птиците запяват.*~~

Първото изречение не може да съществува самостоятелно. То пояснява сказуемото от второто изречение и показва кога запяват птиците.

+

Сложни съчинени изречения може да се *използват за представяне на действия*, които са:

- *последователни*: Учителят влезе, поздрави и седна на първия ред.
- *едновременни*: Тя вървеше и се оглеждаше.
- *паралелно протичащи*: Момичетата украсяваха елхата, а момчетата подреждаха стаята.
- *противоположни или противопоставящи се действия*: Умен е, но не учи достатъчно.

Пред еднократно употребените в сложното съчинено изречение съюзи **и**, **или** не се пише запетая.

Обадих ѝ се **и** я поканих на концерт.

Ще отидем на кино **или** ще се разходим в парка.

Ако в сложното съчинено изречение съюзът **и** е изпуснат, за да се избегне повтарянето му, пред всяко ново изречение се пише запетая: Той я погледна, после ѝ подаде цветето, тя го взе внимателно **и** двамата тръгнаха по улицата.

Пред съюзите за противопоставяне **а**, **но**, **ала**, **ама**, **обаче** се пише запетая: Пее хубаво, но се притеснява.

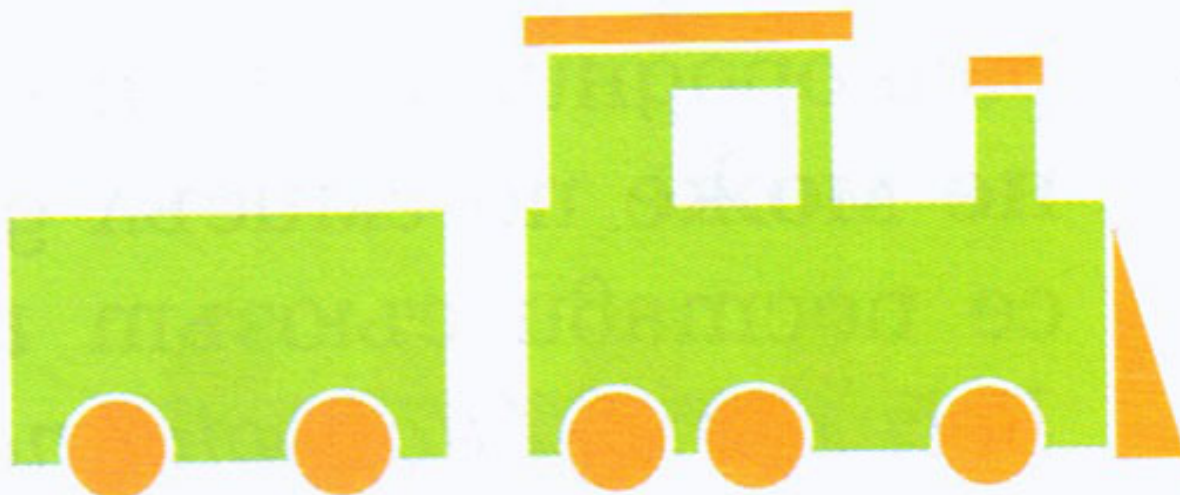
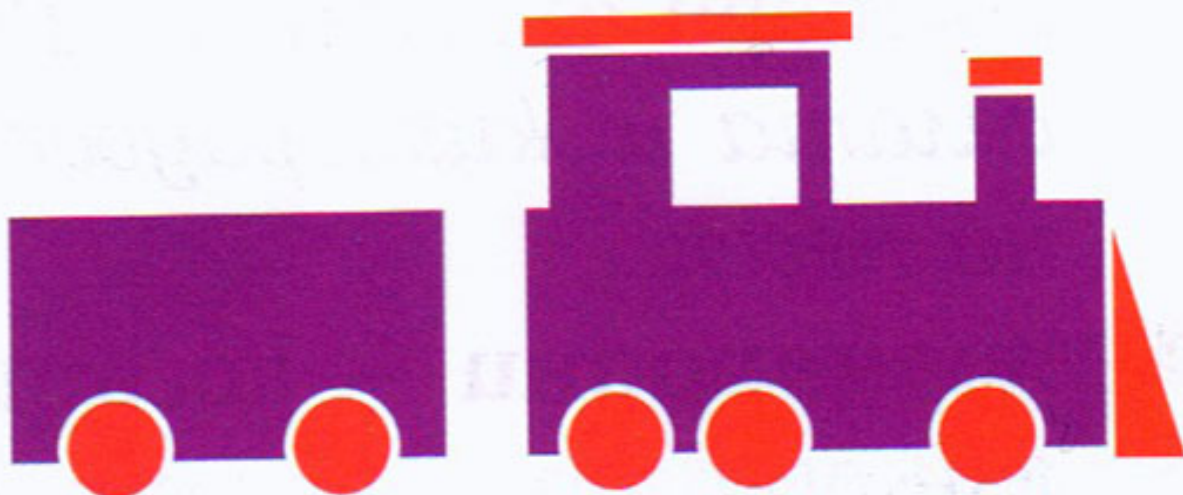
При двойните съюзи **или** – **или**, **ту** – **ту**, **нито** – **нито**, **ли** – **или**, **дали** – **или** запетая се пише пред втората част на съюза: Нито съм го чувал, нито съм го виждал. Ще дойдеш **ли** с нас, или ще си останеш вкъщи?

Съчинителните съюзи биват:

- *единични*: **и**, **а**, **но**, **или**;
- *двойни*: **или** – **или**; **ту** – **ту**; **нито** – **нито**; **хем** – **хем**.

Изреченията, в които са употребени двойните съюзи **ли** – **или**, **дали** – **или**, са въпросителни: **Дали** ще се зарадват, **или** ще бъдат разочаровани?

При свързване на три или повече изречения може да се използват различни съюзи: Той почука **и** влезе в стаята, **приближи** се до масата, **но** не седна.

Не прекалявайте с употребата на съюза **и** като съчинителна връзка. Вместо да го повтаряте по няколко пъти, използвайте безсъюзно свързване:

Неуместно:

И отидох при него, **и** му зададох въпроса си, **и** той ми обясни всичко, **и** се сдобрихме.

Уместно:

Отидох при него, зададох му въпроса си, той ми обясни всичко **и** се сдобрихме.

При изговор между прости изречения, свързани безсъюзно в сложно съчинено изречение, се прави *пауза*.

Думата **обаче** може да е:

- **съчинителен съюз**, чрез който се изразява противопоставяне (в такива случаи той е равен по значение на съюза **но**):

Ще дойда, обаче (= но) ще закъснея.

- **частица**, чрез която се нюансира смисълът на изречението (в такива случаи **обаче** не може да се замени с **но**):

Тя е много весело момиче. Брат ѝ обаче (= но) все е намръщен.

Съюзите **та**, **на** и **че** също са съчинителни съюзи, но се използват само в разговорната реч и са синоними на съюза **и**.

Простите изречения с деепричастни изрази имат за свои синтактични синоними:

- други прости изречения с обстоятелствени пояснения, изразени с предлог и отглаголно съществително име:

Тръгвайки към училище, тя се сети за домашната работа.

На тръгване към училище тя се сети за домашната работа.

- сложни съчинени изречения:

Тя тръгна към училище и се сети за домашната работа.